

Des del 9 de juny de 1904, les cel·les de la Model han viscut els episodis més durs de la història de la ciutat i del país, sovint preludi de canvis i transformació social. 113 anys després, el 8 de juny de 2017, la presó Model, la presó del segle XX a Catalunya, ha tancat les portes i passa, definitivament, a la història.

Des dels anys vuitanta del segle passat, amb l'assumpció de les competències en matèria de presons per part de la Generalitat de Catalunya, el sistema penitenciari ha experimentat una gran transformació. Ha orientat la seva tasca a l'objectiu de la reinserció per donar segones oportunitats a aquelles persones que ho necessiten, i ho ha fet gràcies a la feina de milers de professionals.

L'experiència d'entrar a la Model és un acte de memòria per recordar els que hi han patit injustament i per donar les gràcies als que hi han treballat com a servidors públics.

Ara, la Model torna als veïns del barri, que durant 40 anys n'han reivindicat el tancament.

Carles Mundó i Blanch
Conseller de Justícia

LES PRESONS DE CATALUNYA

C.P. Centre Penitenciari
C.O. Centre Penitenciari Obert

CRONOLOGIA DEL TANCAMENT DE LA MODEL

EL SISTEMA PENITENCIARI CATALÀ EN XIFRES

113 ANYS, 13 HISTÒRIES

1904 RAMON ALBÓ

(Barcelona, 1872 – 1955)
Secretari de la Junta de Construcció de la Presó Col·lular (la Model) en el moment de la seva inauguració (1904).
La presó Model de Barcelona es va inaugurar el 9 de juny de 1904. Les obres de construcció s'havien iniciat el 1888. Aleshores Barcelona ja era una gran ciutat moderna que superava els 500.000 habitants, i l'objectiu era construir un centre de reclusió a l'altura dels nous temps. Els nous criteris van ser fixats per Pere Armengol i Cornet en l'acte de col·locació de la primera pedra. Es volia una presó organitzada en cel·les individuals distribuïdes en ales que confuïssin en un espai central, o panòpic. També es reivindicava el treball en tallers col·lectius. En definitiva, des d'un humanisme cristià, es buscava crear les condicions adients per afavorir el respecte i la reinserció dels reclusos. Com aleshores explicà Armengol:

«Aval neix modesta però robusta la corporació que ha de treballar amb assidu zel per vindicar a Espanya el vergonyós estat en què es troba la reforma penitenciària. [...] Lluitaré amb la indiferència amb que els gossos miren aquest sector de l'administració, haurem de posar de relleu immoralitats i abusos amagats i sobre els quals és fa els ulls grossos.»

A la mort de Pere Armengol, el 1896, l'advocat Ramon Albó es va fer càrrec del Patronat de la presó. En el moment de la seva inauguració, l'establiment acollia una 600 interns. Va ser el nom informal de Model perquè havia de rebre el model per a la reforma penitenciària iniciada aleshores. Les internes, però, no van anar a la Model, sinó que van continuar a la veïna presó de la Reina Amàlia (actual plaça de Josep M. Folch i Torres) fins al 1936.

1909 FRANCESC FERRER I GUÀRDIA

(Alella, 1859 – Barcelona, 1909)
Pedagog llibertari, fundador de l'Escola Moderna. Juliat a la sala d'actes de la presó Model (9.10.1909) com a instigador de la Setmana Tràgica i afusellat a Montjuïc.

El juliol de 1909 va esclatar a Barcelona una protesta popular contra la guerra del Marroc. El motu de l'estat va ser la cinda a files dels reservistes que temps enrere havien fet el servei militar. Ben aviat la mobilització va derivar en una autèntica revolta. Es van aixecar barricades i moltes esglésies i convents van ser saquejats i cremats. L'exèrcit va posar fi al moviment, i es va iniciar una duríssima repressió. Van ser detinguts 1.725 persones, 17 de les quals van ser condemnades a mort. Una d'elles fou el pedagog Francesc Ferrer i Guàrdia, fundador de l'Escola Moderna, de caràcter laic i progressista. El consell de guerra a què el van sotmetre va tenir lloc a la sala d'actes de la presó Model el 9 d'octubre de 1909 i va patir nombrosos irregularitats. Tot i que va ser provat que Ferrer no va participar en els fets, se'l va condemnar com a instigador intel·lectual de la revolta. Ferrer i Guàrdia va ser afusellat quatre dies més tard al castell de Montjuïc. La seva execució va generar un ampli rebuig internacional. Un any abans, el 8 d'agost de 1908, la presó havia estat testimoni de la primera execució d'un condemnat a mort, Lluís Companys, Joan Rull i Queraltó, havia estat anarquistes i confident policial. El mètode emprat aleshores va ser el garrot vil. Fou la primera execució a Barcelona en què no es va permetre l'assistència de públic, tot i que aquell dia un gran nombre de curiosos envoltà la presó.

1920 LLUÍS COMPANYS I SALVADOR SEGUÍ

(El Terrós, Tornabous, 1882 – Barcelona, 1940) (Tornabous, 1886 – Barcelona, 1923)

El novembre de 1920 va ser nomenat governador civil de Barcelona el general Severiano Martínez Anido. El nou governador va aplicar una duríssima política de repressió contra el moviment obrer. En un context d'estat d'excepció, van ser detinguts nombrosos «presos governatius», és a dir, que no havien estat processats ni condemnats per la justícia. I va ser freqüent l'ús de la «llei de fugues», que permetia disparar a mort contra els detinguts que suposadament intentaven escapar. El 20 de novembre, Martínez Anido va ordenar la detenció d'unes 30 persones, entre altres el dirigent de la CNT Salvador Seguí, el Noi del Sucre, i l'advocat republicà Lluís Companys. Ambdós van ser empresonats a la Model i traslladats al penal de la Mola, a l'illa de Menorca. Companys i Seguí eren del mateix poble, Tornabous (Urgel), i amics des de la infància. L'advocat Francesc Layret, que també compartia cella en un cafè amb Companys. Lluís Companys va ser detingut 14 vegades durant la monarquia, va proclamar la República el 1931 i va esdevenir president de Catalunya el 1934. El 1940 va ser condemnat a mort i executat a Montjuïc per la dictadura de Franco.

1925 JAUME COMPTE I MARCEL·LÍ PERELLÓ

(Castell d'Empúries, 1897 – Barcelona, 1934) (Barcelona, 1897 – Ciutat de Mèxic, 1961)

El setembre de 1923, el general Miguel Primo de Rivera, capità general de Catalunya, va encapçalat un cop d'estat que tenia el suport del monarca, Alfons XIII, i va iniciar una dictadura republicana, catalanes i obreres, i contra totes les formes d'expressió de la cultura catalana. El Director Militar suprimeix també la Mancomunitat de Catalunya. L'oposició a la dictadura va ser encapçalada per grups independentistes, republicans i anarcosindicalistes. Entre els primers va destacar el grup La Bandera Negra, d'Estat Català, fundat el 1925. Un escamot d'aquest grup, dirigit per Jaume Compte i Marcel·lí Perelló, organitzà el complot del 20 de març de 1926, va passar per diverses dependències penitenciàries fins que va ser retornat a la Model el maig d'aquell any. Finalment, va ser alliberat l'11 de juliol. Acabada la guerra, Balletbo va tornar a Sant Fost, on va exercir de rector fins al 1948. Es calcula que a Catalunya més de 2.000 eclesiàstics van morir de mort violenta durant la Guerra Civil. Per contrast amb la violència revolucionària del carrer, la Model era aleshores un espai força pacífic. A partir dels fets de maig de 1937, també van entrar a la Model unes quantitats de detinguts un gran nombre de militants de la CNT, sobretot, del POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista).

1936 MOSSÈN SALVADOR BALLETBÓ

(Sant Boi de Llobregat, 1895 – Barcelona, 1995)

Rector de Sant Fost de Campsantelles entre 1936 i 1948. Ingressà dos cops a la Model els anys 1937 i 1938, víctima de la repressió religiosa. El 19 de juliol de 1936 s'inicià a la península la Guerra Civil, que enfrontà les forces rebeldes, encapçalades pel general Franco, i el Govern legítim de la República. A Catalunya, les forces obreres, i especialment la CNT, van iniciar una revolució. En aquell context, el Govern de la Generalitat, presidit per Lluís Companys, es va fer càrrec per primera vegada de les competències de presons, el 12 d'agost de 1936. A la presó Model, hi van anar a parar aleshores eclesiàstics, empresaris i persones considerades de dretes. Mossèn Salvador Balletbo, que era rector de Sant Fost de Campsantelles, va ser detingut i empresonat a Barcelona, on s'havia amagat, el 28 d'abril de 1937. El 14 de novembre va ser alliberat. Novament detingut el 20 de març de 1938, va passar per diverses dependències penitenciàries fins que va ser retornat a la Model el maig d'aquell any. Finalment, va ser alliberat l'11 de juliol. Acabada la guerra, Balletbo va tornar a Sant Fost, on va exercir de rector fins al 1948.

1936 i 1939 LA CEL·LA BUIDA

La Model ha estat presó entre 1904 i 2017.

Al llarg d'aquests 113 anys, però, només ha quedat buida d'interns en dues ocasions: al principi i a la fi de la Guerra Civil. El 19 de juliol de 1936, quan s'inicià la insurrecció militar a la península, a la presó Model de Barcelona hi havia 851 interns, la immensa majoria detinguts per delictes comuns. Aquella tarda, amb la presència de milícies anarquistes i en un clima generalment revolucionari, tots ells van abandonar la presó. El zel d'un funcionari el va portar a assenyalar en el registre d'un pres que «en el dia de hoy se ha evadido este recluso de la prisión en unión a todos los demás. Se da cuenta». Tres setmanes després, la Generalitat de Catalunya es va fer càrrec de les competències de presons. A mitjan gener de 1939, a la Model hi havia prop de 2.000 interns. El 23 de gener, tres dies abans de la caiguda de Barcelona en mans de les tropes franquistes, la policia del SIM (Servei d'Intelligence Militar) de l'exèrcit republicà se'n va endur uns quants centenars en direcció a la frontera. Alguns van ser afusellats al santuari del Collet (Carrobor); d'altres van poder marxar a França. La resta d'interns va sortir de la Model hores abans de l'ocupació de Barcelona, el 26 de gener. Els interns franquistes van esdevenir «excusatius» i van ser premiat pel nou règim; els antirrepublicans, de la CNT o el POUM van intentar passar a la clandestinitat o a l'exili.

1939 JOSEP FORTUNY I TORRENS

(Mollet del Vallès, 1902 – Barcelona, 1939)

Pastisser, afiliat a ERC, regidor de Governació (1931-1934) i alcalde (1937-1938) de Mollet del Vallès. Ingressà a la Model el maig de 1939, on fou condemnat a mort en un consell de guerra sumaríssim i afusellat al Camp de la Bota dos mesos després. Amb la victòria franquista a la Guerra Civil, les detencions i les execucions van augmentar de manera exponencial. El 1939 la població rebuda se situava a l'Estat Espanyol al voltant de les 550.000 persones, incloent-hi els interns en presons i camps de concentració, i els batallons de treballadors. La presó Model aplegava aleshores uns 13.000 interns, amb una mitjana d'entre 14 i 16 presos a cada cel·la. La dictadura va restablir la pena de mort, que va esdevenir la sentència quotidiana dels consells de guerra sumaríssims. A Catalunya, entre 1939 i 1955 van ser executades com a mínim 3.386 persones, de les quals 1.618 havien estat internades a la Model. Nòmés al Camp de la Bota en van ser afusellades més de 1.700. El president de Catalunya, Lluís Companys, detingut a la França ocupada, va ser executat al castell de Montjuïc el 15 d'octubre de 1940. Josep Fortuny i Torrens va ser afusellat al Camp de la Bota la matinal del 16 de juliol de 1939. Nascut a Mollet el 1902, pastisser i afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya, havia estat regidor de Governació (1931-1934) i alcalde (1937-1938) del seu poble, i va ser voluntari de l'exèrcit de l'aire. El 25 de gener de 1939 va marxar a l'exili i va ser reclòt al camp d'Argelers, a Catalunya Nord. Com altres exiliats, però, va optar pel retorn, i va travessar la frontera per Hendaya el 9 de febrer del mateix any. Tot seguit va ser internat al camp de San Marcos (Lleó). El maig va ser enviat a la presó Model, on va ser condemnat a mort en un consell de guerra sumaríssim.

1945 HELIOS GÓMEZ RODRÍGUEZ

(Sevilla, 1905 – Barcelona, 1956)

Pintor, poeta i cartellista. Militant anarquista i lluitador antifrancquista, fou empresonat a la Model els anys 1945-1946 i 1949-1954. Pintor i poeta avantguardista, Helios Gómez (Sevilla, 1905 – Barcelona, 1956) va militar en diverses organitzacions revolucionàries. Va patir exili i presó durant la dictadura de Primo de Rivera i durant la Segona República. El 1936 va fundar el Sindicat de Dibuxants Professionals de Catalunya, que va impulsar el cartellisme revolucionari durant la Guerra Civil. Exiliat el 1939, va retornar tres anys més tard i va participar en la resistència antifrancquista. El 1945 va ser detingut i portat a la Model. Alliberat un any més tard, va ser empresonat de nou els anys 1949-1954. El 1950 va pintar la Capella gitana per petició del sacerdot mercedari de la presó, Bienvenido Lahoz. L'oratori era a la cel·la número 1 del primer pis de la quarta galeria, on aleshores se situava el corredor dels condemnats a mort. L'obra està dedicada a la Mare de Déu de la Mercè, patrona dels presos i captius, que Helios Gómez mostra morena i amb tres glans. L'envolten àngels negres i, als seus peus, hi apareixen set presons famèliques i seminus lligats amb un filferro espírit. L'obra va ser parcialment censurada en els anys següents, i definitivament tapada el 1998. La dictadura franquista es va caracteritzar des del primer moment per la duríssima repressió a càrrec del Tribunal Especial de Repressió de la Masoneria i el Comunismo, que entre 1940 i 1963 va obrir més de 60.000 processos.

1955 A. R. ÀLIES LA GILDA

(1931 – ?)
Cambrej. Detingut i empresonat per la seva condició d'homosexual. Ingressà a la Model l'any 1955.

«A. R. la Gilda» són les inicials i l'ales d'un cambrej de 24 anys detingut el 1955 pel fet de ser homosexual. L'homosexualitat era condemnada per l'Assemblea i pel règim franquista, però també pels corrents predominants aleshores en els àmbits de la medicina i de la psiquiatria, que la consideraven un trastorn psíquic. Durant els primers anys de la dictadura de Franco els homosexuals podien ser detinguts per «escàndol públic». Tanmateix, l'informe de la Ley de Vigés y Malesantes de 1954 va definir explícitament l'homosexualitat com a delictes. A més, l'agost de 1970 es va promulgar la Llei de penitència i rehabilitació social, que prenia «curar» l'homosexualitat masculina mitjançant tractaments conductistes, és a dir, mitjançant teràpies d'aversió que provocaven una forta sensació de disgust o de fàtic. Es calcula que en nou anys es va obrir a tot l'Estat uns 50.000 expedients (deis quals, un 60% a Barcelona) i 5.000 fixes policials, i que van ser empresonades unes 1.000 persones. A la mort de Franco, els homosexuals empresonats no es van beneficiar de l'indult del 25 de novembre de 1975 ni de les lleis d'amnistia de 1976 i 1977. Finalment, el 1979 l'homosexualitat va ser despenalitzada i els últims presos homosexuals van ser alliberats, tot i que van persistir algunes lleis discriminatòries. Els interns per homosexualitat van ser sovint víctimes dels altres presos, sobretot a violacions, obligats a mantenir relacions sexuals o explotats per proxenets. D'altra banda, els relacions transsexuals van ser ubicats en una galeria a part i no tenien contacte amb la resta d'interns. El 1975, a la Model hi havia 38 transsexuals.

1973 ELS 113 DE L'ASSEMBLEA DE CATALUNYA

En el plenari celebrat el 28 d'octubre de 1973 a la parroquia de Santa Maria Mijancera de Barcelona, van ser detinguts 113 delegats de l'Assemblea: 98 homes i 17 dones. L'Assemblea de Catalunya va néixer el 1971. Va aplegar de manera unitària l'oposició antifrancquista amb l'objectiu d'assolir la democràcia. Hi eren representats partits, sindicats, associacions de veïns, col·legis professionals i altres entitats. Els seus objectius eren: la llibertat, l'amnistia, el restabliment de l'Estatut de 1932 com a pas previ a l'autodeterminació i la coordinació amb els altres pobles de l'Estat espanyol. Durant la dècada de 1970, l'oposició antifrancquista havia exampat enormement la base social, i els moviments obrer, estudiantil i veïnal havien assolit importants mobilitzacions. També havien aparegut noves expressions de la cultura popular, com ara la Nova Cançó. Davant d'aquesta nova realitat, la dictadura havia creat el Tribunal de Orden Públic (T.O.P.), que substituï el Tribunal Especial de Repressió de la Masoneria i el Comunismo. El 28 d'octubre de 1973 es va convocar un plenari de l'Assemblea amb la participació d'uns 150 representants de les entitats adherides. El punt de trobada secret era la parroquia de Santa Maria Mijancera, a Barcelona. La policia s'hi va presentar i va encercalar el local. Alguns van poder escapar, però van ser detinguts 113 assistents, que van ser traslladats a la Jefatura Superior de Policia, a la Via Laietana, on van patir tortures. 94 homes van ingressar a la presó Model, 17 dones ho van fer a la presó de la Trinitat i dos eclesiàstics van ser alliberats. Tots ells van ser processats pel T.O.P.

1974 SALVADOR PUIG ANTICH

(Barcelona, 1948 – 1974)

Militant del Mill, d'ideologia anarquista. Detingut el 25 d'1973, ingressà a la presó Model, on va ser executat al garrot vil. Salvador Puig Antich va militar al MIL (Movimiento Ibérico de Liberación), organització de caràcter anarquista fundada el 1922. Durant la seva detenció, el 25 de setembre de 1973, es va produir un troteig. Hi va morir el policia Francisco Anglada i ell va rebre dos trets al maxil·lar i a l'esquerra. Va ser jutjat i condemnat a mort en un consell de guerra celebrat sense les mínimes garanties jurídiques i amb un evident afany de revengia. Aquesta és la cel·la on va passar els seus últims dies. Salvador Puig Antich va morir executat al garrot vil a les 9:40 h del matí del 2 de març de 1974, després de 20 minuts d'agonia, en una dependència inferior de la Model on fins ara hi havia la paeteria. Tenia 25 anys. La mobilització contra el seu procés i condemna va ser molt desigual. I no va comptar amb el suport actiu d'alguns dels principals grups de l'oposició. Les protestes van ser molt superiors a l'Europa. L'execució de Puig Antich també va tenir importants repercussions en l'àmbit de la cançó, el teatre i les arts plàstiques. Salvador Puig Antich va ser l'últim pres executat per garrot vil a l'Estat espanyol.

1975 LLUÍS M. XIRINACS

(Barcelona, 1932 – Ogasma, 2007)

Filòsof, escriptor, sacerdot i polític. Detingut en nombroses ocasions i protagonista de diverses vagues de fam, de desembre de 1975 a octubre de 1977 es plantà 12 hores diàries davant de la presó Model per reivindicar l'amnistia. Lluís M. Xirinacs va ser ordenat sacerdot el 1955. El 1969 va protagonitzar la seva primera vaga de fam per exigir la separació de l'Església i l'Estat. El 6 d'octubre de 1975 va sortir de la presó de Carabanchel després d'haver-hi estat empresonat durant 22 mesos i 110 dies. Aleshores ja havia realitzat sis vagues de fam, una de les quals havia durat 42 dies. El 30 de novembre, deu dies després de la mort del dictador Francisco Franco, va protagonitzar una nova vaga de fam a Montserrat. L'1 de desembre, vigília de Nadal, va iniciar la seva plantada de 12 hores diàries davant la Model fins a obtenir la llibertat dels presos polítics. Aquell gest va enfortir la campanya per l'amnistia total. Sense abandonar aquesta forma de lluita, va presentar la seva candidatura al Senat per Barcelona a les primeres eleccions democràtiques després de la mort de Franco, el 1977, i va ser elegit senador amb 548.013 vots. La llei d'amnistia d'aquell any va atorgar l'amnistia a tots els represaliats polítics, però també als seus botxins. En els anys següents, Xirinacs va continuar el seu compromís polític i la seva lluita. Va morir a Ogasma (Ripollès) el 2007.

1977 JUAN JOSÉ MORENO CUENCA EL VAQUILLA

(Barcelona, 1961 – Badalona, 2003)

Ingressà per primer cop a la Model el 1975, amb 13 anys. Protagonitzà diverses motins. Després d'haver estat reclòt en diversos interns, Juan José Moreno Cuenca va ingressar per primera vegada a la presó Model el 1975, amb només 15 anys. El 1976 va ser alliberat, però l'any següent, ja amb la majoria d'edat penal (16 anys), va ser detingut de nou. Aquell any es va crear la COPEL (Coordinadora de Presos en Lluita), que reivindicava l'amnistia total, és a dir, l'alliberament de tots els presos, no només dels presos polítics del franquisme. La mobilització va ser general a totes les presons de l'Estat. La Model va viure dos motins consecutius, el setembre i l'octubre de 1977. En els anys següents, les condicions de vida de la presó es van degradar per diferents motius: la massificació, el fenomen de l'heroïna i altres drogues, i les dificultats per establir un nou model democràtic de serveis penitenciaris. El Vaquilla, que s'havia convertit en un personatge famós en fer-se diverses pel·lícules sobre la seva vida, i havia esdevingut consumidor habitual d'heroïna i cocaïna, va liderar un nou motí a la Model el 1984. Posteriorment, Juan José Moreno Cuenca va ser empresonat en altres establiments penitenciaris i va protagonitzar altres motins i intents de fuga. Va intentar desenganxar-se de la droga, va obtenir el graduat escolar i va començar estudis universitaris. El 2001 va publicar el llibre autobiogràfic *Hasta la libertad*. Va morir el 19 de desembre de 2003 a l'edat de 42 anys.

1984 TREBALLAR A LA PRESÓ

El Reial decret 3482/1983, de 28 de desembre, va suposar el traspàs de serveis de l'Estat a la Generalitat de Catalunya en matèria d'administració penitenciària. Per primera vegada des de 1939, el Govern de Catalunya es feia càrrec de nou de les seves presons. Això va significar que Catalunya tindria competències en gestió, organització i execució, però no en capacitat de legislar. Assumir les competències de presons no va ser fàcil. La Model i els altres centres penitenciaris catalans arrossegaven els deficièts d'una Transició incompleta. Calia, per tant, modificar estructures, inèrcies i plantilles, i replantejar objectius per adaptar-los a la nova realitat democràtica. El context tampoc no ho afavoria. En els anys següents, el nombre de presos va augmentar de manera considerable a causa de la crisi econòmica i d'extensió del consum de l'heroïna i d'altres drogues. Al llarg dels darrers 33 anys, les millores del sistema penitenciari han estat possibles per la dedicació i professionalitat dels seus treballadors i treballadores. Avui constitueixen un col·lectiu de 5.620 professionals de disciplines diverses: funcionaris de servei interior, mestres, educadors, treballadors socials, psicòlegs, monitors, personal sanitari, pedagogs, juristes criminòlegs, personal d'administració i personal de manteniment. Tots els professionals que intervenen en l'àmbit penitenciari treballen fermament compromesos i comparteixen els objectius formatius, educatius i terapèutics de l'organització. Tots ells poden i han de ser agents de canvi. Tots poden promoure millores en l'estil de vida, i els hàbits i els valors dels interns i les internes.

LA MODEL ENS PARLA
113 ANYS, 13 HISTÒRIES
EXPOSICIÓ I VISITA A LA PRESÓ MODEL

Del 3 de juliol al 26 de novembre

Tancat del 7 al 27 d'agost

Obert cada dia de 10 a 20 h (última visita a les 18.15 h)

Entrada gratuïta amb inscripció prèvia a través de la pàgina web justicia.gencat.cat/laodelensparla, telefonant al 012 o bé presencialment, a la mateixa presó

Carrer d'Entença, 155
08029 Barcelona

Comissariat:
Agustí Alcoberro

Direcció museogràfica:
Ignasi Cristó

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

DURANT ELS SEUS 113 ANYS D'EXISTÈNCIA, LA PRESÓ MODEL HA ESTAT UN REFLEX DE LA HISTÒRIA DE BARCELONA I DE CATALUNYA. ARA QUE JA HA QUEDAT BUIDA, EL DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA OFEREIX A LA CIUTADANIA LA VISITA A ALCUNS DELS SEUS ESPAIS MÉS EMBLEMÀTICS I CONVIDA A RECORDAR ALCUNS DELS MOMENTS QUE HAN MARCAT EL PASSAT DE LA PRESÓ, AMB LA VOLUNTAT DE CONTRIBUÏR A FIXAR EL SEU RECORD EN LA MEMÒRIA HISTÒRICA COL·LECTIVA.

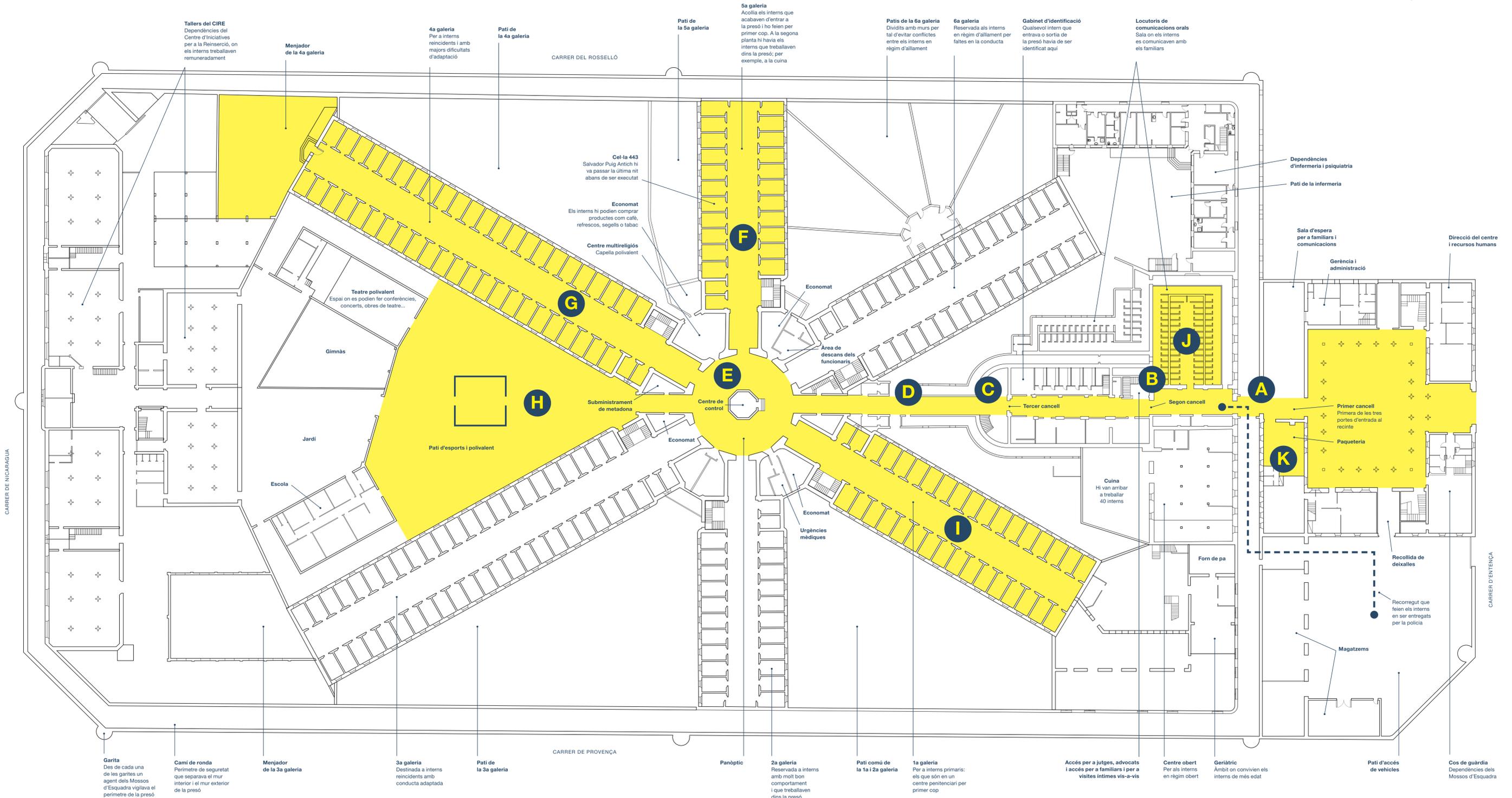
LA MODEL ENS PARLA

113 ANYS, 13 HISTÒRIES
EXPOSICIÓ I VISITA A LA PRESÓ MODEL
03.07 — 26.11.2017

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

PLÀNOL DEL CENTRE PENITENCIARI DE LA MODEL

Les zones marcades en groc són els espais visitables.

ITINERARI DE LA VISITA

A Primer cancell

Funcionament de la visita

El Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya us dona la benvinguda a l'antiga presó Model. Per a un bon funcionament de la visita, preu atenció a les instruccions següents:

- Seguiu el camí marcat per la senyalització del terra.
- Mantingueu el ritme de visita que us marqui el personal del centre.
- No us allunyeu del grup que us ha estat assignat.
- Eviteu fer ús dels dispositius mòbils si no és estrictament necessari.
- Està prohibit fer fotografies en què aparegui personal del centre.
- Per a un millor aprofitament de l'experiència, recomanem moderar el to de veu durant tot el recorregut.
- Respecteu en tot moment la memòria de l'espai que esteu a punt de visitar.

B Segon cancell

C Tercer cancell

D Passadís d'accés

E Panòptic

L'all que ho veu tot

El panòptic permetia controlar ara les sis galeries de la presó. A diferència dels centres de reclusió tradicionals, on els presos vivien amuntegats en un mateix espai, la presó Model s'organitzava en galeries. En cada una d'elles, s'hi concentraven interns amb unes característiques comunes. La unitat bàsica era la cel·la, que originàriament havia de ser individual. Tot i que la capacitat de la presó era d'uns 800 reclusos, l'ocupació va ser gairebé sempre superior. El 1939, en acabar la Guerra Civil, la Model va arribar a encabir 12.745 interns.

F Galeria 5

113 anys, 13 històries

La Model ha hostatjat interns per delictes de tota mena, i també reclusos singulars: intel·lectuals, polítics, sindicalistes, activistes, sacerdots i alcaldes. La Model ha viscut des d'un primer pla els diversos règims polítics que s'han succeït al llarg dels 113 anys d'història del centre: la monarquia borbònica d'Alfons XIII i la dictadura de Primo de Rivera, la Segona República, la Guerra Civil, la dictadura de Franco, la Transició i la democràcia. En dues etapes (1936-1939 i 1984-2017), ha estat gestionada per la Generalitat de Catalunya. En aquesta exposició hem seleccionat 13 moments i 13 protagonistes de la densa història de la presó Model.

G Galeria 4

Organització i vida diària a la Model

Les galeries 3 i 4 són les més grans de la Model. Inicialment, cada una d'elles tenia 144 cel·les. La quarta galeria, on ens trobem ara, ha acollit presos de perfil molt diversos al llarg de la història. En els últims anys s'hi concentren els interns reincidents i multireincidents. Cada galeria era un univers que volia ser pràcticament autosuficient. Així, s'hi podien trobar serveis diversos, com ara els de biblioteca, bugaderia, paqueteria o perruqueria. En els darrers anys, en aquesta galeria s'hi va construir el menjador, al fons. D'altra banda, travessant el pati de la galeria es podia accedir als tallers, l'escola i el teatre.

H Pati

La Model i Barcelona

A començament del segle XX, quan es va construir la Model, la ciutat de Barcelona tenia poc més de 500.000 habitants. L'entorn de la presó eren camps i finques sense edificar. D'aleshores ençà, la ciutat no ha deixat de créixer. El 1930 ja superava el milió d'habitants, i el 1960, el milió i mig. En aquell moment l'entorn de la Model ja estava plenament edificat, i hi predominaven els tallers fabrils. Avui la conurbació de Barcelona supera els cinc milions d'habitants. La Nova Esquerra de l'Eixample, el barri en què s'ubica la Model, ja no és un espai penitenc, sinó plenament central, on predominen els habitatges. La tensió entre la presó i el seu entorn ha estat ben visible en els darrers 50 anys.

I Galeria 1

Per què es tanca la Model ara?

La presó Model, construïda ja fa més d'un segle, resulta avui incompatible amb els objectius de reinserció i de rehabilitació que han de caracteritzar els serveis penitenciaris en un estat democràtic. Com va afirmar el conseller Carles Mundó en la seva compareixença davant la Comissió de Justícia del Parlament de Catalunya el dia 24 de febrer de 2016:

«Tenim la convicció que el sentit últim de les penes privatives de llibertat és la reinserció d'aquelles persones que han tingut la fatalitat de ser condemnades per la comissió d'un delictes. Per això, el conjunt del sistema penitenciari ha d'estar orientat a la reinserció i rehabilitació de les persones. Necessitem

disposar d'eines útils perquè els interns puguin aprofitar les segones oportunitats que com a societat madura tenim l'obligació d'oferir-los.

Tenim el convenciment que el sistema penitenciar ha de pivotar sobre els principis de rehabilitació i reinserció, i és per això que totes les polítiques que impulsarem estaran orientades a fer realitat aquest objectiu [...]. Treballem i treballarem intensament perquè l'estada als centres penitenciaris de Catalunya esdevingui una oportunitat real mitjançant la qual l'intern adquireixi eines i habilitats útils per reinserir-se en la societat quan finalitzi la seva condemna. Només així aconseguirem fer efectiu el principi de segona oportunitat.»

J Locutori

Contacte amb el món exterior

El locutori ha estat el principal espai de contacte entre els interns i les famílies. Els caps de setmana, hi eren ben visibles la tensió, els nervis i l'alegria de la trobada. També els crits i el xivarri. Per als interns podia ser una injecció d'energia que els ajudés a suportar els dies següents, mentre esperaven amb candides les noves trobades. El reglament autoritzava dues trobades setmanals de 20 minuts.

K Paqueteria

La pena de mort a la Model

En aquest espai va ser executat al garrot vil Salvador Puig Antich el 2 de març de 1974. Va ser l'última execució per aquest mètode a l'Estat espanyol. La pena de mort va ser abolida per la legislació civil el 1978 i per la legislació militar, el 1995. Salvador Puig Antich (1948-1974).

In memoriam